

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KUR'AN-I KERİM'E YÖNELİK ALGILARI: MÜSLÜMAN-TÜRK ÖRNEKLEM ÜZERİNE METAFORİK BİR ARAŞTIRMA*

Çev: Abdullah DAĞCI**
Saffet KARTOPU***

Özet

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim'e ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Sosyal Hizmetler bölümünde öğrenim gören 194 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Araştırma verileri, "Kur'an-ı Kerim.....benzer/gibidir, çünkü....." cümlesini ve demografik değişkenleri içeren bir form aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizi ve yorumlanmasında içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada Kur'an'a ilişkin 44 farklı metafor geliştirildiği tespit edilmiştir. Bu metaforlardan 'yönlendirici', 'yaşam kaynağı', 'açıklayıcı', 'anahtar', 'koruyucu', 'öğretici', 'derman', 'kelam' ve 'diğer' olmak üzere 9 farklı kategori oluşturulmuştur. Üretilen metaforların 'yönlendirici', 'yaşam kaynağı' ve 'açıklayıcı' kategorilerinde yoğunlaşmıştır.

Demografik değişkenler ile metafor kategorileri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak araştırmanın ikincil amaçlarındandır ve bu yönüyle sonuçlar değerlendirildiğinde değişkenler ile kategoriler arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Demografik değişkenler ile kategori ilişkisinde fakülte değişkeni açısından ilahiyat öğrencileri 'açıklayıcı' ve 'öğretici' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken sosyal hizmet öğrencileri 'yaşam kaynağı' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından ise kız öğrenciler 'derman' ve 'diğer' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken erkek öğrenciler 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Lise mezuniyeti açısından bakıldığında da İHL'den mezun olanlar 'anahtar' ve 'kelam' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken diğer lise mezunları 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Kur'an kursu eğitimi alma değişkeni açısından ise Kur'an kursu eğitimi alanlar 'derman' ve 'diğer' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken Kur'an kursu eğitimi almayanlar 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Ayrıca öznel dindarlık ve aile dindarlık algılarıyla metafor kategorileri arasında da anlamlı ilişkiler elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Algı, Kur'an Algısı, Dinî Kavramlar, Dinî Semboller.

---

*Bu çalışma "Dağcı A. & Kartopu S. (2016), *University Students' Perceptions Regarding the Holy Qur'an: A Metaphorical Study on Muslim-Turk Sample Turkish Studies*, 11(7), s.101-120. DOI: 10.7827/TurkishStudies.9695" künyesiyle yayınlanmış makalenin çevirisidir.

** Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Din Psikolojisi ABD, adagci@ankara.edu.tr

***Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi Din Psikolojisi ABD, saffetkartopu@gumushane.edu.tr

1. Giriş

Dil, sözcükleri ve sözcüklerin tanımladığı dünyayı oluşturur. Dildeki kavramların çoğu metaforik bir alt yapıya sahip olduğu için bir kavram başka kavramlar aracılığıyla daha iyi anlaşılabilir. Çünkü metafor¹, duygusal yoğunluğu ifade etmede kelimelerden daha etkilidir. Metaforik yapılanmanın içeriğini ayrıntılarıyla görmek için tutarlı veriler arasında ilişki kurulmalıdır. Kavramlar ve düşüncelere yeni anlamlar vererek dilin değerini artıran metafor, algıyı mevcut benzerliklerin, ilişkilerin ve anlayışların ötesine yönlendirerek zihinde yeni bağlantılar ortaya koyabilir. Bu noktada dilde kullanılan metaforik ifadelerin kullanım biçimi hakkında fikir edinilerek, dinî kavramların metaforik yapısına ilişkin bir kavrayış sağlanabilir.

Kavramları bir metafor yapısına sokmanın temel amacı, onlara daha geniş bir perspektiften bakmaya yardımcı olmaktır (Dilts, 2009: 63). Dinî değerlerin algısı üzerinden somut ipuçlarına ulaşmak önemlidir (Bacanlı, 2002: 162). Bunun yanında insanı bilmeden bir dinî metni bilmek ve anlamak da mümkün değildir. Bu yönüyle metaforlar canlı hatıralar oluşturmada, derin bir kavrayış elde etmede ve duyguları ortaya çıkarmada önemli bir işleve sahip olup (Tokur, 2011) dilin insan yaşamındaki etkilerinin nasıl olduğu incelenmesi gereken bir konudur (Dilts, 2009: 19). O hâlde kavramları temellendirme, yapıya kavuşturma ve birbirleri arasında ilişki kurma üzerinde çalışmalar yapılmalıdır (Lakoff ve Johnson, 2010: 136). Bu bağlamda çalışmanın konusunu, Müslüman toplumda üniversite öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim'e yönelik algılarının ortaya konulması oluşturur. Kur'an-ı Kerim'e yönelik algıların kapsamlı ve derinlemesine incelenmesiyle ulaşılabilecek veriler, kutsal kitapların insan zihnindeki yeri hakkında bilgi elde edilmesine yardımcı olacaktır.

2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim'e yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Üniversite öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim'e yönelik algılarını betimlemede kullandıkları metaforlar nelerdir?
- 2) Üniversite öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim'e yönelik ürettiği metaforlar ortak özellikler bakımından hangi kategoriler altında toplanabilir?
- 3) Sosyo-demografik değişkenler ile üretilen metafor kategorisi arasında bir ilişki var mıdır?
  - a) Öğrenim görülen fakülte değişkeni ile üretilen metafor kategorisi arasında bir ilişki var mıdır?
  - b) Cinsiyet değişkeni ile üretilen metafor kategorisi arasında bir ilişki var mıdır?

¹ Metafor, bireylerin kendi zihinlerini anlamalarına ve düzenlemeleri için güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması (Arslan ve Bayrakçı, 2006: 103), bir şeyi başka bir şeye benzetmek, başka bir şeye göre anlamak ve tecrübe etmek (Lakoff ve Johnson, 2010), bir düşünce ve idrak biçimi (Morgan, 1998) olarak ifade edilir. Forceville'ye (2002) göre bir metaforda en az üç temel unsur bulunur: metaforun konusu, metaforun kaynağı, metaforun kaynağından metaforun konusuna atfedilmesi düşünülen özellikler.

- c) Mezun olunan lise değişkeni ile üretilen metafor kategorisi arasında bir ilişki var mıdır?
- d) Kur'an kursuna gitme değişkeni ile üretilen metafor kategorisi arasında bir ilişki var mıdır?
- e) Öznel dindarlık algısı değişkeni ile üretilen metafor kategorisi arasında bir ilişki var mıdır?
- f) Aile dindarlık algısı değişkeni ile üretilen metafor kategorisi arasında bir ilişki var mıdır?

3. Yöntem

Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden mecaz yoluyla veri toplama yöntemi kullanılmış ve katılımcılara açık uçlu soru sorulmuştur. Mecaz yoluyla veri toplamada benzerlik ve farklılıkları belirli tematik başlıklar altında toplamak oldukça kolay olduğu için bu yöntem sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe gibi sosyal bilimlerde işlevsel bir özelliğe sahiptir. Bunun yanında bu yöntem konu, olgu, olay ve durum hakkında çok sağlam ve zengin bir imaj sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 212). Araştırmanın evreni ise 2014-2015 eğitim öğretim döneminde Gümüşhane Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerden örnekleme ise Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (132) ve Sağlık Yüksekokulu Sosyal Hizmetler bölümünde (62) öğrenim gören 194 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemin seçiminde kolay ulaşılabilirlik ve elverişlilik prensipleri gözetilmiştir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.

Değişkenler			f	%
1	Cinsiyet	Kız	120	61.9
		Erkek	74	38.1
		Toplam	194	100,0
2	Mezun Olunan Lise Türü	İHL	119	61.3
		Diğer	75	38.7
		Toplam	194	100
3	Öğrenim Görülen Fakülte	İlahiyat	132	68.0
		Sosyal Hizmetler	62	32.0
		Toplam	194	100,0

Tablo 1'e göre örnekleme kızların oranının % 61.9 (n:120), erkeklerin oranının ise % 38.1 (n:74) olduğu görülür. Lise mezuniyeti açısından ise İHL mezunlarının oranının % 61.3 (n:119), diğer lise mezunlarının oranının ise % 38.7 (n:75) olduğu görülür. İlahiyat öğrencilerinin oranı % 68.0 (n:132) iken, sosyal hizmet öğrencilerinin %32.0 (n:62) olduğu görülür.

3.1. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, "Kur'an-ı Kerim ... gibidir/benzer. Çünkü²..." cümlesini ve demografik değişkenleri içeren bir form aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcıların Kur'an-ı Kerim'e ilişkin metaforları yazmadan önce anlaşılabilirliği arttırmak amacıyla metaforlar ve önemi hakkında kısa bir açıklama sunulmuştur. Araştırmada ilk olarak katılımcılara 219 anket formu dağıtılmış ancak katılımcılar tarafından boş ya da eksik olarak verilen 25 form çıkartılmıştır. Böylece 194 katılımcıdan elde edilen veriler Excell ve SPSS programına aktarılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için elde edilen metaforlar dört alan uzmanı³ tarafından incelenmiştir. Metaforları tablolara yerleştirme işleminde frekanslar (f) ve yüzdeler (%) göz önünde bulundurulmuştur. Toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak için veri analizi; verilerin yorumlanmasında ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Böylece birbirine benzeyen veriler belirli kategoriler çerçevesinde bir araya getirilerek anlaşılır bir dilde yorumlanmaya gayret edilmiştir. Nicel verilerin analizinde SPSS'ten yararlanılmıştır.

4. Bulgular ve Yorum

Çalışma konumuzla ilgili sınırlı sayıda araştırmaya ulaşılabiliştir. Bu araştırmalardan Özdoğan'ın (2004) kutsal kitap-insan ilişkisini konu edindiği çalışmada kendi değerinin farkına varma, sorunlar ile baş edebilme ve evrensel değerleri uygulama için Kur'an'dan yararlanma bakımından bir gruplama oluşturulmuştur. Yine Tokur'un (2011) yaptığı çalışmada Kur'an'da soru kalıpları ve metaforların yaygın biçimde kullanıldığı; soru kalıpları ve metaforların insanın duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik oluşturulduğu ifade edilmiştir. Arpacı'nın (2014) çalışmasında ise bazı dinî kavramlara yönelik metaforik yapılar incelenmiş; din görevlilerinin mesleklerine, kurumlarına ve idarecilerine yönelik algıları araştırılmıştır. Yapılan literatür taramasında ise Kur'an'ı Kerim'e yönelik metaforik algıyı nitel yöntemlerle araştıran bir çalışmaya ulaşamamıştır. Dolayısıyla çalışmamızda elde edilen veriler ve oluşturulan kategoriler ayetlerdeki Kur'an'ı betimlemeye yönelik ifadelerle ilişkilendirilmiştir. Katılımcılar tarafından üretilen metaforlar aşağıdaki tabloda gösterilen şekilde kategorileştirilmiştir.

² Neden ve sonuçlar hakkındaki inançlarımız, kullandığımız dilde iki olay veya olgu arasındaki rastlantısal bağlantıyı belirten bir kalıp içinde yansıtılır. Neden-sonuç cümleleri, inanç ve inanç sistemlerimizi bloke eder ve eylemlerimizi seçmemizi etkiler. Neden-sonuç algılarımız ise oluşturduğumuz dünya modelinin temelini teşkil eder (Dilts, 2009: 153-160). Aristo'ya göre 'sebepler' konuşulan dildeki bağlaçlarla ifade edilirken; çünkü, iken, eğer, bunun için, böylece, sonra, rağmen, bundan dolayı gibi bağlaçlar, bir fikri diğerine bağlamak ya da aralarında ilişki kurmak için kullanılır. 'Çünkü' bağlacı, değerlerin istenir ve önemli olmasının nedenini açıklar (Dilts, 2009: 164-167). Araştırmanın veri toplama cümlesinde kullanılan 'çünkü' bağlacı, ifadeler ve kavramlar arasında bağlantı kurmada önemli bir işleve sahiptir.

³ Alan Uzmanları: Türk-İslam Edebiyatı, Tasavvuf, Kelam ve Din Psikolojisi ABD öğretim üyelerinden oluşmaktadır.

		<i>f</i>	%
1	Yönlendirici	125	64,4
2	Yaşam kaynağı	22	11,3
3	Açıklayıcı	15	7,7
4	Anahtar	6	3,1
5	Koruyucu	6	3,1
6	Derman	4	2,1
7	Öğretici	4	2,1
8	Kelam	4	2,1
9	Diğer	8	4,1
	Toplam	194	100,0

Tablo 2, Kur'an-ı Kerim'e yönelik geliştirilen 44 farklı metaforun 9 kategoriye dağılımını göstermektedir. Buna göre örneklem, % 64.4'ü (f:125) 'yönlendirici', % 11.3'ü (f:22) 'yaşam kaynağı', % 7.7'si (f:15) 'açıklayıcı', % 3.1'i (f:6) anahtar, % 3.1'i (f:6) 'koruyucu', % 2.1'i (f:4) 'derman', % 2,1'i (f:4) 'öğretici', % 2,1'i (f:4) 'kelam' ve % 4.1'i (f:8) 'diğer' kategorisinde temsil edilmiştir. Geliştirilen metaforların dağılımları, ortak özelliklerine göre frekans⁴ ve yüzde⁵ olarak aşağıda tablolar hâlinde verilmiştir.

4.1. Kur'an-ı Kerim'e Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Kategorilere İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencilerinin Kur'an'a ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans ve yüzde dağılımları, ortak özelliklerine göre oluşturulan kategorileriyle birlikte tablolar hâlinde verilmiştir.

Kategori-1: Yönlendirici			Kategori-2: Yaşam Kaynağı		
	<i>f</i>	%		<i>f</i>	%
	125	66.0		22	11.3
Rehber	41	32.80	Hayat	4	18.18
Kılavuz	25	20.00	Yaşam kaynağı	4	18.18
Yönlendirici	19	15.20	Hava	2	9.09
Pusulâ	16	12.80	Su	2	9.09
Yol haritası	8	6.40	Miras	2	9.09
Rota	3	2.40	Diğer	7	31.81
Diğer	13	10.40			
"Diğer" başlığında üretilen metaforlar: ferman, dikensiz yol, doğru kaynak, navigasyon, kutsal bir araç, doğru yol, yardımcı, anayasa, kutup yıldızı, Allah'a ulaşma yolu, yol, mutluluk reçetesi, doğruluğun reçetesi			"Diğer" başlığında üretilen metaforlar: Tuz-şeker, nefes, hayatın kendisi, vazgeçilmez, ekmeç, oksijen, güç kaynağı		

⁴ Kategori için verilen frekans genel örneklem içindeki durumunu; metafor için verilen frekans ise ilgili kategori içindeki durumunu gösterir.

⁵ Kategori için verilen yüzdelik oran genel örneklem içindeki durumunu; metafor için verilen yüzdelik oran ise ilgili kategori içindeki durumunu gösterir.

Tablo 3'te 'yönlendirici' (f:125) kategorisinde üniversite öğrencilerinin 7 farklı metafor (f:125) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metaforların frekansları rehber (f:41), kılavuz (f:25), yönlendirici (f:19), pusula (f:16), yol haritası (f:8), rota (f:3) ve diğer (f:13) şeklindedir. Veriler incelendiğinde bu kategoride Kur'an ile ilgili olarak en fazla rehberlik, kılavuzluk, yönlendiricilik ve pusula metaforlarının ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bu bulgulara referans olarak katılımcıların 'yönlendirici' metafor kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

"Yön gösterir. Her zaman doğru yönü gösterir. Her şeyi ondan öğrenebiliriz. Ona uyan cennetin yolunu bulur. Allah'ın emir ve yasakların nasıl olduğunu gösterir. Doğruyu ve yanlış gösterir. Doğru yola götürür. Hayattaki yönümüzü belirler. Dünyada ne yapmamamız gerektiğini belirtir. İnsanlar, hayatını ona göre düzenler. Hayatımızın yönünün ne olması gerektiğini gösterir. Ona uyan rahat bir şekilde ahirete yol alır. Onu okuyan onun sayesinde doğru yolu bulur. Cennetin yolunu gösterir. İnsana ne yapacağını söyler. İnsanı daima felaha ulaştırır. İnsanların faydasına olan yolları gösterir. Haram ve helallerin ne olduğunu gösterir. Bize doğru ve yanlışları gösterir. Hayatımıza yön verir. Neyi, nasıl yapmamız gerektiğini gösterir. Hayatta gerekli olan şeyler yazılıdır. Hedefe ulaştırmada bize yardımcı olur. Peygamber efendimizin de katkılarıyla insanlığı doğru amaca ulaştırır."

Kur'an'da 'Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol gösterici' (Bakara, 2/2), 'mü'minler için hidayet rehberi' (Bakara, 2/97), 'doğruya iletici' (Cin, 72/1-2) 'inanılanlar için yol gösterici bir rehber' (Yûnus, 10/57), 'dosdoğru yol' (En'âm, 6/153) ve 'en doğru yola götürücü' (İsrâ, 17/9) gibi Kur'an hakkında tasvir edici ayetlerin bulunması, 'yönlendirici' kategorisinin Kur'an'a uygunluk arz ettiğini gösterir.

Tablo 3'te 'yaşam kaynağı' kategorisinde katılımcıların 6 farklı metafor (f:22) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metaforların frekansları hayat (f:4), yaşam kaynağı (f:4), hava (f:2), su (f:2), miras (f:2) ve diğer (f:7) şeklindedir. Veriler incelendiğinde bu kategoride Kur'an'ın en fazla hayat ve yaşam kaynağı yönlerinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bu bulgulara referans olarak üniversite öğrencilerinin 'yaşam kaynağı' metafor kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

"O olmadan hayat olmaz. Eğer o olmazsa hiçbir şeyden tat alamayız. Onsuz hayat düşünülemez. Onsuz bir an bile yaşayamayız. O olmazsa varlığımın bir anlamı olmaz. Ne zaman okusam bana güç verir. Allah'ın sözleridir. Yaşamak için en temel gereksinimimizdir. Bir insanın rahat yaşaması için mutlaka ona ihtiyacı vardır. Müslümanın hayatta kalması için olmazsa olmazdır. Allah'ın sözleri bulunur. Onu bulanın dünya ve ahireti iyi olur. Ona sarılan iki tarafta da iflah olur."

Kur'an'da 'hikmet kaynağı' (Yâsin, 36/2), 'zirveye ulaşmış bir hikmet' (Kamer, 54/5), 'bereket kaynağı bir kitap'(En'âm, 6/155) ve 'gönül gözlerini aydınlatan bir hidayet kaynağı' (A'râf, 7/203) gibi Kur'an'ı tarif etmeye yönelik

ayetlerin bulunması, 'hikmet kaynağı' kategorisinin Kur'an'a uygun olduğunu gösterir.

Kategori-3: Açıklayıcı			Kategori-4: Koruyucu		
	f	%		f	%
	15	7.70		6	3.10
Işık	5	33.33	Kurtarıcı	2	33.33
Güneş	3	20.00	Cankurtaran	1	16.66
Fener	2	13.33	Ahiretimin kurtuluşu	1	16.66
Meşale	2	13.33	Kaçış yolu	1	16.66
Diğer	3	20.00	Tutunacağım bir dal	1	16.66
"Diğer" başlığında üretilen metaforlar: Işık kaynağı, gözlük, nur					

Tablo 4'te "açıklayıcı" kategorisinde katılımcıların 5 farklı metafor (f:15) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metaforların frekansları ışık (f:5), güneş (f:3), fener (f:2), meşale (f:2) ve diğer (f:3) şeklindedir. Veriler incelendiğinde bu kategoride Kur'an-ı Kerim'in en fazla ışık ve güneş yönlerinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bu bulgulara referans olarak katılımcıların 'açıklayıcı' kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

"Gideceğimiz yola her zaman ışık tutar. Müslümanlara ışık saçar ve doğru yolu buluruz. İnsanlara sonsuz derecede yararı vardır. Yolumuzu aydınlatır. Ona bakarak etrafımızı görebiliriz. Karanlıklar onunla aydınlığa kavuşmuştur. İnsanlara gönderilmiş en büyük mucizedir. Bizi her yönden aydınlatır. Okudukça içimi aydınlatır."

Kur'an'da ise 'insanlar için bir açıklama' (Âl-i İmran, 3/138), 'apaçık ayetler' (Ankebût, 29/49; Zuhruf, 43/2; Muhammed, 47/20), 'açıkça bir delil' (En'âm, 6/157; Beyyine, 98/1; Duhan, 44/2), 'apaçık bir nur' (Nisâ, 4/174) 'aydınlatici bir kitap' (Âl-i İmrân, 3/184) ve 'en güzel açıklayıcı kitap' (Fussilet, 41/3; Furkân, 25/33) gibi niteleyici ayetlerin bulunması, 'açıklayıcı' kategorisinin Kur'an tarafından da desteklendiğini gösterir.

Tablo 4'te 'koruyucu' kategorisinde katılımcıların 5 farklı metafor (f:6) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metaforların frekansları kurtarıcı (2), cankurtaran (1), ahiretimin kurtuluşu (1), kaçış yolu (1) ve tutunacağım bir dal (1) şeklindedir. Veriler incelendiğinde bu kategoride Kur'an'ın kurtarıcı yönünün ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bu bulgulara referans olarak katılımcıların 'koruyucu' metafor kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

"Bütün kötülüklerden ona uyarak kurtuluruz. Zor duruma düştüğümde hemen imdadıma yetişir. Anlayıp ona göre yaşamak en büyük erdemdir. Okudukça kendimi buluyorum. Zor zamanlarımda ona tutunarak ayakta kalırım."

Kur'an'da 'bir uyarıcı olsun diye Kur'an'ın indirildiği' (Furkân, 25/1), 'Allah'a inananın sapsağlam bir kulp olan Kur'an'a yapıştığı' (Bakara, 2/256; Lokman, 31/22) ve 'Allah'ın ipine sınımsız sarılmak gerektiği' (Âl-i İmran, 3/103) gibi betimleyici ayetlerin bulunması, 'koruyucu' metafor kategorisi ile Kur'an'ın paralellik gösterdiğini ortaya koyar.

Kategori-5: Öğretici			Kategori-6: Kelam		
	f	%		f	%
	4	2.10		4	2.10
Başvuru kitabı	1	25.00	İlahi mesaj	1	25.00
Hayat ansiklopedisi	1	25.00	Konuşan gerçek	1	25.00
En değer verdiğim kitap	1	25.00	Allah'ın bizimle konuşması	1	25.00
Sözlük	1	25.00	Son söz	1	25.00

Tablo 5'te 'öğretici' kategorisinde örneklemin 4 farklı metafor (f:4) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metaforların frekansları başvuru kitabı (1), sözlük (1), en değer verdiğim kitap (1), hayat ansiklopedisi (1) şeklindedir. Bu bulgulara referans olarak örneklemin 'öğretici' metafor kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

"Neler yapılması gerektiği ondan öğrenilir. Doğruyu öğrenmek için ona bakarız. Allah'ın emir ve yasaklarını bize bildirir. İhtiyaç duyulan her şeyi onda buluruz."

Kur'an'da, insanların üzerinde düşünüp öğüt alsınlar diye bu ayetlerin indirilmesi (Kasas, 28/51), muhteşem bir haber (Sâd, 38/67), 'hikmetlerle dolu ana kitap' (Zuhuruf, 43/4), 'insanlara bir bildiri' (İbrâhim, 14/52) ve 'zirveye ulaşmış bir hikmet' (Kamer, 54/5) gibi tasvir edici ayetlerin bulunması, Kur'an tarafından 'öğretici' kategorisinin desteklendiğini gösterir.

Tablo 5'te 'kelam' kategorisinde örneklemin 4 farklı metafor (f:4) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride örneklemin geliştirmiş olduğu metaforların frekansları ilâhî mesaj (1), Allah'ın bizimle konuşması (1), konuşan gerçek (1) ve son söz (1) şeklindedir. Bu bulgulara referans olarak katılımcıların kelam metafor kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

"İçinde Allah tarafından bize yönelik bilgiler gönderilmiştir. Allah Kur'an'la bize hitap eder. Allah'ın kelamı. Onun koyduğu kurallardan öteye gidilmez."

Kur'an'da, 'Allah'ın kelamını işitebilmesi' (Tevbe, 9/9), 'Rabbî'nin kelimesi' (En'âm, 6/115), 'Allah katından indirildi' (Yûsuf, 12/2; Şu'arâ, 26/192; Bakara, 2/252) ve alemlerin Rabbinden indirilmesi (Vakıa, 56/80) gibi niteleyici ayetlerin bulunması, 'kelam' kategorisi ile Kur'an ayetleri arasında paralellik olduğunu gösterir.

Kategori-7: Anahtar			Kategori-8: Derman		
	f	%		f	%
	6	3.10		4	2.1
Anahtar	4	66.66	İlaç	3	75.00
Cennetin anahtarı	1	16.66	Doktor	1	25.00
Kurtuluş anahtarı	1	16.66			

Tablo 6'da 'anahtar' kategorisinde örneklemin 3 farklı metafor (f:4) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metaforların frekansları anahtar (f:4), cennetin anahtarı (f:1) ve kurtuluş anahtarı (f:1) şeklindedir. Bu bulgulara

referans olarak katılımcıların ‘anahtar’ metafor kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

“Daha önce bilmediğimiz bilgi kapılarını onun sayesinde açarız. Ahiret mutluluğuna onunla ulaşıyoruz. Doğru kapıdan girmek için onu kullanmak gerekir. Cennete girmek için ona ihtiyaç vardır. Açılmayacak manevî kapıları açmada yardımcı olur.”

Kur’an’da ‘hak ile bâtılı ayırt eden’ (Târik, 86/13), ‘hiçbir eğrilik olmayan’ (Kehf, 18/1), ‘dosdoğru hükümler’ (Beyyine, 98/3; Zümer, 39/33), ‘çok değerli ve sağlam bir kitap’(Fussilet, 41/41) ve ‘doğruluk ve adalet bakımından tam’ (En’âm, 6/115) gibi açıklayıcı ayetlerin bulunması, ‘anahtar’ kategorisinin Kur’an ayetleriyle uygunluk arz ettiğini gösterir.

Tablo 6’da “derman” kategorisinde örneklemin 2 farklı metafor (f:4) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metaforların frekansları ilaç (3), doktor (1) şeklindedir. Bu kategoride Kur’an-ı Kerim’in ‘ilaç’ yönünün ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bu bulgulara referans olarak katılımcıların ‘derman’ metafor kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

“Her ihtiyaç duyduğumuzda sıkıntılarımızı yok eder. Ne zaman ihtiyaç duyup faydalansam beni rahatlatır. Kederlerin dermanı ondadır.”

Kur’an’da ‘kalplere bir şifa’ (Yûnus, 10/57), ‘bir rahmet’ (Nahl, 16/89) ‘hayr olarak indirildi’ (Nahl, 16/30), ‘hidayete erdirici ve öğüt verici’ (Âl-i İmran, 3/138) gibi niteleyici ayetlerin bulunması, ‘derman’ kategorisine Kur’an’da da vurgu yapıldığını gösterir.

Tablo 7. ‘Diğer’ Kategorisinde Üretilen Metaforların Dağılımı		
Kategori-9: Diğer		
	f	%
	8	4.1
Dünya	1	12.50
Yalnız Yolcunun yareni	1	12.50
Meyveli ağaç	1	12.50
Ahiret	1	12.50
Paha biçilmez hazine	1	12.50
Mucize	1	12.50
Felsefe	1	12.50
Ayna	1	12.50

Tablo 7’de ‘diğer’ kategorisinde örneklemin 8 farklı metafor (f:8) geliştirdiği görülmüştür. Bu kategoride geliştirilen metaforlar dünya, yalnız yolcunun yareni, meyveli ağaç, ahiret, paha biçilmez hazine, mucize, felsefe ve ayna şeklindedir. Bu bulgulara referans olarak katılımcıların ‘diğer’ metafor kategorisine sunduğu gerekçelerden bazıları şunlardır:

“Her tarafını keşfetmesi imkânsızdır. İnsanlara ahiret yolunda yoldaşlık yapar. Canımızın her istediğini ondan alabiliriz. Bilgilerle ahirete ve dine yönelik yolumu açar. Çok kıymetlidir. Her türlü bilgi tek kitaptadır. Hayat ona göre yaşanır. Hakikatleri yansıtır.”

4.2. Bağımsız Değişkenler İle Kategori İlişkisi

4.2.1. Cinsiyet ile Kategori İlişkisi

Cinsiyet	Kategori									Toplam	
	Yönlendirici	Yaşam kaynağı	Açıklayıcı	Anahtar	Koruyucu	Öğretici	Derman	Kelam	Diğer		
Kız	N	73	14	9	3	4	3	4	3	7	120
	Cinsiyet	60,8%	11,7%	7,5%	2,5%	3,3%	2,5%	3,3%	2,5%	5,8%	100,0%
	Kategori	58,4%	63,6%	60,0%	50,0%	66,7%	75,0%	100,0%	75,0%	87,5%	61,9%
	Toplam	37,6%	7,2%	4,6%	1,5%	2,1%	1,5%	2,1%	1,5%	3,6%	61,9%
Erkek	N	52	8	6	3	2	1	0	1	1	74
	Cinsiyet	70,3%	10,8%	8,1%	4,1%	2,7%	1,4%	,0%	1,4%	1,4%	100,0%
	Kategori	41,6%	36,4%	40,0%	50,0%	33,3%	25,0%	,0%	25,0%	12,5%	38,1%
	Toplam	26,8%	4,1%	3,1%	1,5%	1,0%	,5%	,0%	,5%	,5%	38,1%
Toplam	N	125	22	15	6	6	4	4	4	8	194
	Cinsiyet	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
	Kategori	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
Chi-square		X=38.100 Sd=8 p=.000 p<.01									

Tablo 8, örneklemin cinsiyet-kategori ilişkisini göstermektedir. Din psikolojisi alanyazında genellikle kadınların erkeklere göre daha dindar ve daha duygusal olduğu belirtilir (Yapıcı, 2012). Bu durumun Kur'an-ı Kerim'le ilgili metafor üretmeye de yansıtacağı varsayılmıştır. Chi-square analizi sonuçlarına göre cinsiyet ile metafor kategorileri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p < .01$). Tablo incelendiğinde kız öğrencilerin % 3.3'ü 'derman' kategorisini tercih ederken erkek öğrencilerde bu kategori hiç tercih edilmemiştir. Benzer şekilde kız öğrencilerin %5.8'i 'diğer' kategorisinde metafor üretirken bu oran erkeklerde % 1.4'tür. Bunun yanında erkek öğrencilerin % 70.3'ü 'yönlendirici' kategorisinde metafor üretirken kız öğrencilerde bu oran % 60.8'dir. Buna göre kız öğrencilerin 'derman' ve 'diğer' kategorilerinde daha fazla metafor ürettiği ve erkek öğrencilerin ise 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor ürettiği görülmektedir. Diğer kategorilerde ise cinsiyetler arası belirgin bir farklılaşmanın olmadığı anlaşılmaktadır. Değerlerimizle ilgili inançlarımızı desteklemek için değerlere neden inandığımız konusundaki 'sebepler' ortaya koymak gerekir (Dilts, 2009: 163). Bu noktada cinsiyete atfedilen rollerin toplumdan topluma değişiklik göstermesi, kutsal kitapla ilgili algıyı da etkiler. Bu durum cinsiyete göre Kur'an'a yönelik üretilen metaforlardaki farklılığı açıklar

4.2.2. Mezun Olunan Lise Türü ile Kategori İlişkisi

Tablo 9. Lise Mezuniyetine göre Kategorilerin Dağılımı											
Lise Mezuniyeti	Kategori									Toplam	
	Yönlendirici	Yaşam kaynağı	Açıklayıcı	Anahtar	Koruyucu	Öğretici	Derma n	Kelam	Diğer		
İHL	N	71	14	10	5	4	3	3	4	5	119
	Lise Mez. %	59,7%	11,8%	8,4%	4,2%	3,4%	2,5%	2,5%	3,4%	4,2%	100,0 %
	Kategori	56,8%	63,6%	66,7%	83,3%	66,7%	75,0%	75,0%	100,0 %	62,5%	61,3%
	Toplam	36,6%	7,2%	5,2%	2,6%	2,1%	1,5%	1,5%	2,1%	2,6%	61,3%
Diğer	N	54	8	5	1	2	1	1	0	3	75
	Lise Mez. %	72,0%	10,7%	6,7%	1,3%	2,7%	1,3%	1,3%	,0%	4,0%	100,0 %
	Kategori	43,2%	36,4%	33,3%	16,7%	33,3%	25,0%	25,0%	,0%	37,5%	38,7%
	Toplam	27,8%	4,1%	2,6%	,5%	1,0%	,5%	,5%	,0%	1,5%	38,7%
Toplam	N	125	22	15	6	6	4	4	4	8	194
	Lise Mez. %	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0 %
	Kategori	100,0%	100,0 %	100,0%	100,0 %	100,0%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
	Toplam	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0 %
Chi-square	X=27.014 Sd=8 p=.000 p<.01										

Tablo 9, örneklemin lise mezuniyeti-kategori ilişkisini göstermektedir. Din eğitimi alan bireylerin aldıkları eğitimin Kur'an-ı Kerim'le ilgili metafor üretmeye yansıtacağı varsayılmıştı. Chi-square analizi sonuçlarına göre lise mezuniyeti ile metafor kategorileri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<.01$). Tablo incelendiğinde İHL'den mezun olanların %4.2'si 'anahtar' kategorisini tercih ederken diğer lise mezunlarında bu oran %1.3'tür. Benzer şekilde İHL'den mezun olanların %3.4'ü 'kelam' kategorisinde metafor üretirken bu kategori diğer lise mezunları tarafından tercih edilmemiştir. Bunun yanında diğer lise mezunlarının % 72.0'ı 'yönlendirici' kategorisinde metafor üretirken İHL mezunlarında bu oran % 59.7'dir. Buna göre İHL'den mezun olanlar 'anahtar' ve 'kelam' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken diğer lise mezunları 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Diğer kategorilerde ise lise mezuniyeti değişkeni açısından belirgin bir farklılaşmanın olmadığı anlaşılmaktadır.

Aynı olay, durum ya da nesne farklı bağlamlarda farklı anlamlar üretir. Bu nedenle bağlamsal oluşum ve bağlam olgusu, herhangi bir olay veya mesajın anlamını oluşturmanın en önemli unsurlarından biridir (Dilts, 2009: 90). Bu durum mezun olunan lise türüne göre kategoriler arasında anlamlı ilişkilerin olmasını açıklar. Hepimiz sahip olduğumuz inanç ve değerleri, geçmiş deneyimlerimiz, zihinsel haritalarımız ve bunlarla ilgili birtakım araçlar vasıtasıyla oluşturup güçlendiririz (Dilts, 2009: 163). İHL'nin ve diğer liselerin müfredatı ve okul kültürleri arasında fark olması, öğrencilerin belli zihinsel şemalarının oluşmasında

büyük etkiye sahiptir. Bu durum araştırma sonucunda lise mezuniyetine göre metaforlar arasında anlamlı bir farklılığın olmasını açıklar.

4.2.3. Öğrenim Görülen Bölüm ile Kategori İlişkisi

Tablo 10. Fakülteye göre Kategorilerin Dağılımı											
Fakülte	Kategori									Toplam	
	Yönlendirici	Yaşam kaynağı	Açıklayıcı	Anahtar	Koruyucu	Öğretici	Derman	Kelam	Diğer		
İlahiyat	N	84	13	13	4	4	4	1	3	6	132
	Fakülte	63,6%	9,8%	9,8%	3,0%	3,0%	3,0%	,8%	2,3%	4,5%	100,0%
	% Kategori	67,2%	59,1%	86,7%	66,7%	66,7%	100,0%	25,0%	75,0%	75,0%	68,0%
	Toplam	43,3%	6,7%	6,7%	2,1%	2,1%	2,1%	,5%	1,5%	3,1%	68,0%
Sosyal Hizmetler	N	41	9	2	2	2	0	3	1	2	62
	Fakülte	66,1%	14,5%	3,2%	3,2%	3,2%	,0%	4,8%	1,6%	3,2%	100,0%
	% Kategori	32,8%	40,9%	13,3%	33,3%	33,3%	,0%	75,0%	25,0%	25,0%	32,0%
	Toplam	21,1%	4,6%	1,0%	1,0%	1,0%	,0%	1,5%	,5%	1,0%	32,0%
Toplam	N	125	22	15	6	6	4	4	4	8	194
	Fakülte	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
	% Kategori	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
Chi-square	X=47.052 Sd=8 p=.000 p<.01										

Tablo 10, örneklemin fakülte-kategori ilişkisini göstermektedir. Yüksek öğrenimde din eğitimi alınan Kur'an-ı Kerim'le ilgili metafor üretmeye de yansıtacağı varsayılmıştır. Chi-square analizi sonuçlarına göre fakülte ile metafor kategorileri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<.01$). Tablo incelendiğinde ilahiyat öğrencilerinin % 9.8'i 'açıklayıcı' kategorisinde metafor üretirken sosyal hizmet bölümü öğrencilerinde bu oran %3.2'dir. Benzer şekilde ilahiyat öğrencilerinin % 3.0'ı 'öğretici' kategorisinde metafor üretirken sosyal hizmet öğrencileri bu kategoriye tercih etmemiştir. Bunun yanında sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin % 14.5'i 'yaşam kaynağı' kategorisinde metafor üretirken ilahiyat öğrencilerinde bu oran % 9.8'dir. Buna göre ilahiyat öğrencileri 'açıklayıcı' ve 'öğretici' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken sosyal hizmet öğrencilerinin 'yaşam kaynağı' kategorisinde daha fazla metafor ürettiği görülmektedir. Diğer kategorilerde ise fakülteler arası belirgin bir farklılaşmanın olmadığı anlaşılmaktadır.

Değerler, motivasyon ve etkinliğin en temel öğeleridir ve bir algı filtresi olarak oldukça güçlü işlev görür. Değerlerin arzulan şeylerle olan bağlantısı, insan yaşamındaki motivasyonun temel kaynağı hâline gelir (Dilts, 2009: 92-93). İlahiyat ve Sosyal Hizmetleri tercih eden öğrencilerin farklı değerlerden beslenmesi ve buna yönelik eğitim almayı amaçlayarak üniversiteye gelmesi, Kur'an'a yönelik metafor üretiminde fakültelere göre farklılık oluşmasını açıklar. Ayrıca, farklı

fakültelerde alınan farklı derslerin, değerleri algılamada etkili olması da yine bu durumu açıklayabilir. Özdoğan'ın (2004) çalışmasında da din eğitimi alanların bütün yaşamında Kur'an'ı Kerim'den yararlandığı sonucuna ulaşılmış, elde ettiğimiz sonuç ile paralellik gösterir.

4.2.4. Kur'an Kursu Eğitimi Alma Durumu ile Kategori İlişkisi

Kur'an Kursu Eğitimi Alma Durumu	Kategori									Toplam
	Yönlendirici	Yaşam kaynağı	Açıklayıcı	Anahtar	Koruyucu	Öğretici	Derman	Kelam	Diğer	
- K.K. Eğitimi Alan	89	17	12	4	4	4	4	3	7	144
- K.K. Eğitimi Alan Kategori	61,8%	11,8%	8,3%	2,8%	2,8%	2,8%	2,8%	2,1%	4,9%	100,0%
- Toplam	71,2%	77,3%	80,0%	66,7%	66,7%	100,0%	100,0%	75,0%	87,5%	74,2%
- K.K. Eğitimi Almayan	36	5	3	2	2	0	0	1	1	50
- K.K. Eğitimi Almayan Kategori	72,0%	10,0%	6,0%	4,0%	4,0%	,0%	,0%	2,0%	2,0%	100,0%
- Toplam	28,8%	22,7%	20,0%	33,3%	33,3%	,0%	,0%	25,0%	12,5%	25,8%
- Toplam	18,6%	2,6%	1,5%	1,0%	1,0%	,0%	,0%	,5%	,5%	25,8%
- K.K. Eğitimi Toplam	125	22	15	6	6	4	4	4	8	194
- K.K. Eğitimi Toplam Kategori	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
- Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
- Toplam	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
Chi-square	X=26.685 Sd=8 p=.000 p<.01									

Tablo 11, örneklemin Kur'an kursu eğitimi alma-kategori ilişkisini göstermektedir. Kur'an-ı Kerim eğitimi alan bireylerin aldıkları eğitimin Kur'an-ı Kerim'le ilgili metafor üretmeye yansıtacağı varsayılmıştı. Chi-square analizi sonuçlarına göre Kur'an kursu eğitimi alma ile metafor kategorileri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<.01$). Tablo incelendiğinde Kur'an kursu eğitimi alanların % 2.8'i 'derman' kategorisinde metafor üretirken Kur'an kursuna gitmeyenler bu kategoriye tercih etmemiştir. Benzer şekilde Kur'an kursuna gidenlerin % 4.9'u 'diğer' kategorisinde metafor üretirken Kur'an kursuna gitmeyenlerde bu oran % 2.0'dır. Bunun yanında Kur'an kursuna gitmeyenler 'yönlendirici' kategorisinde % 72.0 oranında metafor üretirken Kur'an kursuna gidenlerde bu oran % 61.8'dir. Buna göre Kur'an kursuna gidenler 'derman' ve 'diğer' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken Kur'an kursuna gitmeyenler 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Diğer kategorilerde ise Kur'an kursuna gitme değişkeni açısından belirgin bir farklılaşmanın olmadığı anlaşılmaktadır.

Kartopu ve Tanrıverdi'nin (2013) çalışmasında çocukluk döneminde oluşan Kur'an'a yönelik olumsuz bir algının, ilerleyen yaşlarda Kur'an'la ilgili mevcut algının şekillenmesinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kur'an kursu eğitimi almanın çocukluk döneminden başlayan bir eğitim olması, bireyin Kur'an'a yönelik

ilk algılarının oluşmasında etkilidir. Bu durum, araştırmada Kur'an kursu eğitimi alma durumuna göre metaforlarda farklılık oluşmasını açıklar.

4.2.5. Öznel Dindarlık Algısı ile Kategori İlişkisi

Tablo 12. Öznel Dindarlık Algısına Göre Kategorilerin Dağılımı											
Öznel Dindarlık Algısı	Kategori									Toplam	
	Yönelendirici	Yaşam kaynağı	Açıklayıcı	Anahtar	Koruyucu	Öğretici	Derman	Kelam	Diğer		
Az Dindar	N	20	3	1	2	1	1	1	1	2	32
	%	62,5%	9,4%	3,1%	6,2%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	6,2%	100,0%
	Kategori	16,0%	13,6%	6,7%	33,3%	16,7%	25,0%	25,0%	25,0%	25,0%	16,5%
	Toplam	10,3%	1,5%	,5%	1,0%	,5%	,5%	,5%	,5%	1,0%	16,5%
Dindar	N	100	18	12	4	5	3	3	3	6	154
	%	64,9%	11,7%	7,8%	2,6%	3,2%	1,9%	1,9%	1,9%	3,9%	100,0%
	Kategori	80,0%	81,8%	80,0%	66,7%	83,3%	75,0%	75,0%	75,0%	75,0%	79,4%
	Toplam	51,5%	9,3%	6,2%	2,1%	2,6%	1,5%	1,5%	1,5%	3,1%	79,4%
Dindar Değil	N	5	1	2	0	0	0	0	0	0	8
	%	62,5%	12,5%	25,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Kategori	4,0%	4,5%	13,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	4,1%
	Toplam	2,6%	,5%	1,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	4,1%
Toplam	N	125	22	15	6	6	4	4	4	8	194
	%	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
	Kategori	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
Chi-square		X=33.873 Sd=16 p=.006 p<.01									

Tablo 10, örneklemin öznel dindarlık algısı-kategori ilişkisini göstermektedir. Öznel dindarlık algısının Kur'an-ı Kerim'le ilgili metafor üretmeye yansıtacağı varsayılmıştır. Chi-square analizi sonuçlarına göre öznel dindarlık algısı ile metafor kategorileri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<.01). Tablo incelendiğinde 'az dindar' olduğunu düşünenlerin % 6.2'si 'anahtar' kategorisinde metafor üretirken 'dindar' olduğunu düşünenlerde bu oran % 2.6'dır. Benzer şekilde 'az dindar' olduğunu düşünenlerin % 6.2'si 'diğer' kategorisinde metafor üretirken 'dindar' olduğunu düşünenlerde bu oran % 3.9'dur. Bunun yanında 'dindar' olduğunu düşünenlerin % 7.8'i 'açıklayıcı' kategorisinde metafor üretirken 'az dindar' olduğunu düşünenlerde bu oran % 3.1'dir. Buna göre 'az dindar' olduğunu düşünenler 'anahtar' ve 'diğer' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken 'dindar' olduğunu düşünenler 'açıklayıcı' kategorisinde metafor üretmiştir. Diğer kategorilerde ise öznel dindarlık algısı değişkeni açısından belirgin bir farklılaşmanın olmadığı anlaşılmaktadır.

Bireysel öğeler kişilerin kutsal kitap algılarının bireysel düzeyde incelenmesi yoluyla belirlenebilir (Bacanlı, 2002: 159-161). Bireyin bir olay, durum

veya nesne hakkındaki varsayımları, söz konusu olay, durum veya nesneyi yorumlama biçimini etkileyecek bir çerçeve oluşturur (Dilts, 2009: 90). Bu durum öznel dindarlık algısına göre metafor kategorileri arasında farklılık oluşmasını açıklayabilir. Exline ve Geyer (2004) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin değerlere yönelik görüşlerinin dindarlıkla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dilts'e göre (2009:149) inançlarımızın ve inanç sistemlerimizin temel amacı, deneyimlerimizin bir kısmı ile dünya haritalarımız ve öz değerlerimiz arasında bir bağ oluşturmaktır. Dolayısıyla bu durum, çalışmadaki öznel dindarlık algısına göre farklı metaforların üretilmesini açıklar.

4.2.6. Aile Dindarlık Algısı ile Kategori İlişkisi

Aile Dindarlık Algısı	Kategori									Toplam
	Yönlendirici	Yaşam kaynağı	Açıklayıcı	Anahtar	Koruyucu	Öğretici	Derman	Kelam	Diğer	
N	26	6	2	0	1	1	1	1	1	39
Az Dindar										
Aile Dindarlık	66,7%	15,4%	5,1%	,0%	2,6%	2,6%	2,6%	2,6%	2,6%	100,0%
Kategori	20,8%	27,3%	13,3%	,0%	16,7%	25,0%	25,0%	25,0%	12,5%	20,1%
Toplam	13,4%	3,1%	1,0%	,0%	,5%	,5%	,5%	,5%	,5%	20,1%
N	85	16	12	6	5	3	3	3	5	138
Dindar										
Aile Dindarlık	61,6%	11,6%	8,7%	4,3%	3,6%	2,2%	2,2%	2,2%	3,6%	100,0%
Kategori	68,0%	72,7%	80,0%	100,0%	83,3%	75,0%	75,0%	75,0%	62,5%	71,1%
Toplam	43,8%	8,2%	6,2%	3,1%	2,6%	1,5%	1,5%	1,5%	2,6%	71,1%
N	14	0	1	0	0	0	0	0	2	17
Dindar Değil										
Aile Dindarlık	82,4%	,0%	5,9%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	11,8%	100,0%
Kategori	11,2%	,0%	6,7%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	25,0%	8,8%
Toplam	7,2%	,0%	,5%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,0%	8,8%
N	125	22	15	6	6	4	4	4	8	194
Toplam										
Aile Dindarlık	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
Kategori	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Toplam	64,4%	11,3%	7,7%	3,1%	3,1%	2,1%	2,1%	2,1%	4,1%	100,0%
Chi-square	X=56.196 Sd=16 p=.000 p<.01									

Tablo 13, örneklemin aile dindarlık algısı-kategori ilişkisini göstermektedir. Aile dindarlık algısının Kur'an-ı Kerim'le ilgili metafor üretmeye yansıtacağı varsayılmıştır. Chi-square analizi sonuçlarına göre öznel dindarlık algısı ile metafor kategorileri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p < .01$). Tablo incelendiğinde ailesini 'az dindar' olarak algılayanların % 66.7'si, 'yönlendirici' kategorisinde metafor üretirken 'dindar' olduğunu düşünenlerde bu oran % 61.6'dır. Benzer şekilde 'az dindar' olduğunu düşünenlerin % 15.4'ü 'yaşam kaynağı' kategorisinde metafor üretirken 'dindar' olduğunu düşünenlerde bu oran % 11.6'dır. Bunun yanında 'dindar' olduğunu düşünenlerin % 4.3'ü 'anahtar' kategorisinde metafor üretirken 'az dindar' olduğunu düşünenler bu kategoride metafor üretmemiştir. Buna göre 'az dindar' olduğunu düşünenler 'yönlendirici' ve 'yaşam kaynağı' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken ailesini 'dindar' olarak görenler 'anahtar' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Diğer kategorilerde ise aile dindarlık algısı değişkeni açısından belirgin bir farklılaşmanın olmadığı anlaşılmaktadır.

Sahip olduğumuz inanç ve değerlerimiz ile algıladığımız olaylar arasındaki bağ, algıladığımız bir olaya vereceğimiz 'anlam'ı belirler. İnanç ve değerlerimizdeki bir değişiklik, yaşam deneyimlerimizin anlamını da hızla değiştirir (Dilts, 2009: 90). İnanç ve değerlerin ilk temelleri ailede atıldığı için ailenin dindarlığı Kur'an'a yönelik metafor üretmede farklılık oluşturmasını açıklayabilir. Çalışmamızla paralel

olarak, Kartopu ve Tanrıverdi (2013) tarafından yapılmış çalışmada çocukluk dönemi deneyimlerinin dinle ilgili algıların şekillenmesine etki eden çok önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. Sonuç

Her toplum ve her birey kendi kutsal kitap algısını oluşturur. Kişilerin kendi ilgi ve yetenekleri ölçüsünde geçirdikleri yaşantılar doğrultusunda oluşturdukları bireysel ögeler vardır. Kişilerin kendi yaşantıları, birikimleri ve ilgileri gibi öznel yaşantılar söz konusu olduğu için dünyada ne kadar insan varsa o kadar kutsal kitap algısının olduğu söylenebilir. Bu ögelerin tespit edilmesi din psikologlarına düşen bir görevdir. İnsanların bir olgu, nesne ya da kavrama yönelik algılarına doğrudan ulaşmak zordur. Bireylerin algılarına ve zihinsel imgelerine ulaşmak için güçlü bir araç olan metaforlar kullanılabilir. Bu doğrultuda araştırmada, üniversite öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim'e yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymak ve geliştirdikleri metaforları ortak özelliklerine göre kavramsal kategorilerde toplamak amaçlanmıştır. Katılımcılar, Kur'an-ı Kerim'e yönelik 44 farklı metafor geliştirmiştir. Geliştirilen bu metaforlar 'yönlendirici', 'yaşam kaynağı', 'açıklayıcı', 'anahtar', 'koruyucu', 'derman', 'öğretici', 'kelam' ve 'diğer' olmak üzere 9 kategoride toplanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre 'yönlendirici' kategorisinde Kur'an'ın en fazla rehberlik, kılavuzluk, yönlendiricilik ve pusula metaforları ön plana çıkmıştır. 'Yaşam kaynağı' kategorisinde ise Kur'an'ın en fazla hayat ve yaşam kaynağı yönlerinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. 'Açıklayıcı' kategorisinde Kur'an'ın en fazla ışık ve güneş yönleri; 'koruyucu' kategorisinde Kur'an'ın kurtarıcı yönü; 'öğretici' kategorisinde Kur'an'ın öğretici yönü ön plana çıkmıştır. Yine 'kelam' kategorisinde Kur'an'ın kelam yönü; 'Anahtar' kategorisinde Kur'an'ın anahtar yönü; 'Derman' kategorisinde Kur'an'ın ilaç yönü ön plana çıkmıştır. 'Diğer' kategorisinde geliştirilen metaforlar dünya, yalnız yolcunun yareni, meyveli ağaç, ahiret, paha biçilmez hazine, mucize, felsefe ve ayna şeklindedir.

Aynı zamanda demografik değişkenler ile metafor kategorileri arasında da anlamlı ilişkilere ulaşılmıştır. Fakülte değişkeni açısından ilahiyat öğrencileri 'açıklayıcı' ve 'öğretici' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken sosyal hizmet öğrencilerinin 'yaşam kaynağı' kategorisinde daha fazla metafor ürettiğine ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkenine göre kız öğrenciler 'derman' ve 'diğer' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken erkek öğrencilerin 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor ürettiği tespit edilmiştir. Lise mezuniyetine göre İHL'den mezun olanlar 'anahtar' ve 'kelam' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken diğer lise mezunları 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Kur'an kursu eğitimi alma değişkenine göre Kur'an kursuna gidenler 'derman' ve 'diğer' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken Kur'an kursuna gitmeyenler 'yönlendirici' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Öznel dindarlık algısı açısından az dindar olduğunu düşünenler 'anahtar' ve 'diğer' kategorilerinde daha fazla metafor üretirken dindar olduğunu ifade edenler 'açıklayıcı' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir. Aile dindarlık algısına göre az dindar olduğunu düşünenler 'yönlendirici' ve 'yaşam kaynağı' kategorilerinde

daha fazla metafor üretirken ailesini dindar olarak görenler 'anahtar' kategorisinde daha fazla metafor üretmiştir.

Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak şu önerilerde bulunulabilir: Farklı yöntem-tekniklerle Kur'an-ı Kerim algısı ele alınabilir ya da farklı örneklem gruplarında aynı yöntemle çalışmalar yapılabilir. Müslümanların Kur'an algısına yönelik kültürlerarası karşılaştırmalı araştırmalar yapılabilir. Mülakat yöntemiyle Kur'an algısı araştırılabilir. Farklı dinlere mensup bireylerin kutsal kitap algıları, birbiriyle karşılaştırılarak bir çalışma yapılabilir. Bireylerin benzer dinî kavramlara ilişkin algıları metafor yöntemiyle araştırılabilir.

Kaynakça

- Arpacı, M. (2014), Din Görevlilerinin Din Görevlisi, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Müftü Kavramlarına Yönelik Görüşlerinin Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi, *Ekev Akademik Dergisi*, 18 (59), s.31-44.
- Arslan, M. M. & Bayrakçı, M. (2006), Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi, *Milli Eğitim*, 35(171), s.100-108.
- Bacanlı, H. (2002), *Psikolojik Kavram Analizleri*, Nobel Yay., Ankara.
- Bateson, G. vd. (1956), Toward a Theory of Schizophrenia, *Behavioral Science*, 1(4), p.251-264.
- Beardsley, M. C. (1962), The Metaphorical Twist, *Philosophy and Phenomenological Research*, 22 (3), p.293-307.
- Dilts, R. (2008), *Dil İllüzyonları* (çev: A. Volkan Çubukçu), T. İş Bankası Yay., İstanbul, 310s.
- Exline J. J. & Geyer A. L. (2004), Perceptions of Humility: A Preliminary Study, *Self and Identity*, 3(2), p.95-114.
- Forceville, C. (2002), The Identification of Target and Source in Pictorial Metaphors, *Journal of Pragmatics*, 34, s.1-14.
- Freud, S. (2014), *Totem ve Tabu* (Çev: Kamuran Şipal), Say yay., Ankara.
- Kartopu, S. & Tanrıverdi, H. (2013), Dinî Kavramlarla İlgili Algıların Oluşumunda Çocukluk Döneminin Etkisi: Gümüşhane Üniversitesi Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (7), s.621-656.
- Kartopu, S. & Dağcı, A. (2015), Üniversite öğrencilerinin Hz. Muhammed'e yönelik algıları: Metaforik bir araştırma, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 34(2), 217-235.
- Lakoff G. & Johnson M. (2010), *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*, Paradigma Yay., İstanbul, 315s.
- Morgan G. (1998), *Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor* (Çeviren, G. Bulut), BZD Yay., İstanbul.
- Özdoğan, Ö. (2004), İnsan-Kutsal Kitap İlişkisi, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (41), s.293-308.
- Sackmann, S. (1989), The Role of Metaphors in Organization Transformation, *Human Relations*, 42 (6), s.463-485.
- Tokur, B. (2011), Kur'an'da Soru Kalıpları. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (36), s.105-118.

- Wittgenstein, L. & Bertrand, R. (2001), *Tractatus Logico-Philosophicus*, (Translated: D. F. Pears and B. F. McGuinness), Routledge Pub., New York.
- Yapıcı, A. (2012), Türk Toplumunda Cinsiyete Göre Dindarlık Farklılaşması: Bir Meta-Analiz Denemesi, *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17(2), s. 1-34.
- Yıldırım A. & Şimşek H. (2005), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yay., Ankara.